

"MƏN NƏSİMİYƏM"

Şiringül Musayevanın romanı

Əli BƏY AZƏRİ,
AYB-nin üzvü

Nədənsə, hər hansı bir nəsr əsəri haqqında fikir yürüdəndə, yaxud, müləhizə aparanda mütləqdir ki, Avropa və rus məşhurlarından sitat gətirilir, ortaya müxtəlif ölkələrin yaradıcılıq nümunələri ilə paralellər qoyulur. Görünür, hələ də yaxşı öyrənilməyən, şəffaf təhlil aparılmayan 130 illik romançılıq tarixi olan Azərbaycan ədəbiyyatının tənqid və ədəbiyyatşünaslıq sahəsində küllüq çalanlar elə özləri də Avropa və rus mütəfəkkirlərinin sanballı hesab etdikləri fikirlərindən bolluca bəhrələniblər. Axı hər yazıçı köhnə mövzulara müraciət etmir. Keçmiş təkcə yazmaq yox, onu duymaq, o dövrə xəyalən səyahət etmək, yaşamaq sıradan çox da sadə bir məsələ deyil...

Yazıçı Şiringül Musayevanın "Mən Nəsimiyəm" romanı diqqətçəkən nəsr nümunələri sırasındadır. .

Romanda qısa girişdən sonra yazıçı

Nəsimini ustadı Nəimi ilə görüşdürür. Qarşılaşma səhnəsi bəzəksiz-düzəksiz, amma möhtəşəm təsvir olunub.

Qarlı havada

dağda gəzib-dolaşan Əli tanımadığı, görünüşünə görə Şamaxıdan olmayan, orta yaşlarını geridə qoymuş bir insana rast gəlir. Böyüyə hörmət əlaməti olaraq onu salamlayır. "Belə havada dağda gəzirsənsə, əlində də heç bir ov-filan yoxsa... demək... hal əhlilən..." - ustad Nəimi onu dərhal bənzədir və tanış olurlar. Elə ilk tanışlıqdan da Nəimi vaxtın boş keçməsinə imkan vermir, təbiətdən, onun sirlərindən, insanla təbiətin ağılagəlməz qarşılıqlı münasibətindən danışır, yeniyetmə yaşlarında təbiətdən ilham alan Əlinin zəhnini "ovsunlayır", onu özünə bağlayır.

Həmin dövrdə Əlinin böyük qardaşı Şahi Xəndanın təşkil etdiyi şeir məclisinə qatılan Nəimi çox keçmir ki, əvvəlcə Şamaxı şairlərinin, sonra isə bütün Şəhər əhlinin hörmət və rəğbətini qazanır.

Əli ustadının xatirinə Nəsimi təxəllüsü götürür.

Yazıçı eyni düşüncəli iki insanı niyə şəhərdə, şeir məclisində deyil, qarlı bir

gündə, dağda, yaxud dağın qoynunda gəzişən vaxtı qarşılaşdırır? Əsər boyu müəllif bu hadisələrin fəvqündə insan daima yenilənən, inkişaf edən, gözəlləşən qocaman təbiətin sirlərinin öyrənilməsinə, təbiətin bir parçası olan insanın özünüdərkə diqqət çəkir.

Çox keçmir ki,

Nəsimi ustadı Nəiminin qızı Aişə ilə tanış olur. "Aişə Allahı dərk etdiyi kimi dərk etmir. O, Tanrını qəbul edir, amma çox uzaqda, bizdən kənarda, hardasa göylərdə öyləşmiş, - buludların ötəsində, - bizi eləcə seyr edir" - Nəimi kiçik qızı Aişəni Nəsimiyə belə təqdim edir.

Elə buradaca yazıçı diqqəti düşüncə tərzinə görə bir-birlərindən fərqlənən bu üç təbəqə insana yönəlir; kainatı dərk edən kamil insan, kainatı bütün varlığı ilə dərk etməyə çalışıb kamilləşən insan və tamamilə əks düşüncə tərzinə malik yeniyetmə insan. Bu insanlar fərqli görünlərlə də bir amal - dünyanı olduğu kimi dərk etmək uğrunda birləşirlər və düşüncələri biri digərlərinə maraqlı görünür. Cəmiyyət elə bu üç təbəqə insandanı ibarətdir? Keyr! Bunlara bənzər insanlar

az-az olsa da vardır, cahil, nadan insanlarla isə doludur. Yazıçı bu üç təbəqə insanı önə çəkməklə insan üçün, insanıyyət üçün maraqlı olan məqamlara, baş mövzuya diqqət yönəltməyi qarşısına məqsəd qoyub.

Nəimi ilə bərabər Nəsiminin də şöhrəti şəhəri məhəllə-məhəllə, dalandalan, təndir-təndir dolaşır və şairin yaşadığı məhəlləyə də gəlib çatır. Nənəsi, qonşuları biləndə ki, Nəsimi təxəllüsü ilə yazılan, yayılan və toylarda, məclislərdə oxunan şeirlərin müəllifi göz önündə böyüyən ciyərparaları Əlidir - həm sevinir, həm də təəccüblənirlər.

Elə bu ərsəfədə Teymurləngin istila xəbəri, onun nəvəsi Miranşahın qoşunu-ləşgərlə gəlib Bakını tutması Şamaxıda ağız-ağız dolaşır, camaatı vahiməyə salır. Ustad Nəimi həm Bakıda fəaliyyət göstərən müridlərlə görüşmək, həm də Miranşahın qəzəbini mümkün qədər sakitləşdirmək məqsədilə Şamaxını tərk edir. Nəsimi də onunla getmək istəyir. "Yox, Nəsimi, sən burada qal, vəziyyətə nəzarət et. Əgər mənim başıma bir iş gəlsə, taktikanı dəyişin, əsas odur sağ qalın, yolunuza davam edin. Bax, mən Təbrizdən gəldim, Şamaxıda öz görəvimə davam

etdirdim. Siz də belə!" - deyər Nəimi tövsiiyə verir. Əslində elə bu tövsiiyə onun vəsiyyəti olur və Nəsimi bu vəsiyyətə əməl etməyi özünə borc bilir, bir missiya kimi qəbul edir.

Bakıya çatan kimi

hurifilik sorasını alıb qəzəblənmiş Miranşah başqalarına gözdəgi olsun deyər Nəimini dinləmədən belə edam etdirir.

Bu acı xəbərdən sonra Nəsimi Şamaxını tərk etməkdən başqa çıxış yolunun qalmadığını görüb səfərə hazırlaşır.

Nənəsi Aişənin kəbinini kəsdirib Nəsimiyə əmanət edir. Onlar uzun yol qət edərək Hələb şəhərinə gəlib çıxırlar və burada Nəsimi geniş fəaliyyət sahəsi açır.

Beləliklə, ömrünü insanları maarifləndirməyə, elmlə, təhsillə almağa həsr edən böyük bir düha sahibi cahil insanların ucbatından və elə onların əlində dərisi soyularaq edam olunur.

Romançılığın tüğyan etdiyi son iyirmi ildə nə qədər çox irihəcmli nəsr nümunələri yaradılsa da cəmiyyət böyük səbrsizliklə ədəbi hadisəyə çevriləcək romanı gözləməkdədir. Bəlkə də belə bir əsər yazılıb, yazılır, yazılmaqdadır.

tövsiyyə verir. Əslində elə bu tövsiyyə onun vəsiyyəti olur və Nəsimi bu vəsiyyətə əməl etməyi özünə borc bilir, bir missiya kimi qəbul edir.

Bakiya çatan kimi

hurifilik sorağını alıb qəzəblənmiş Miranşah başqalarına gözdağı olsun deyə Nəimini dinləmədən belə edam etdirir.

Bu acı xəbərdən sonra Nəsimi Şamaxını tərk etməkdən başqa çıxış yolunun qalmadığını görüb səfərə hazırlaşır.

Nənəsi Aişənin kəbinini kəsdirib Nəsimiyə əmanət edir. Onlar uzun yol qət edərək Hələb şəhərinə gəlib çıxırlar və burada Nəsimi geniş fəaliyyət sahəsi açır.

Beləliklə, ömrünü insanları maarifləndirməyə, elmi, təhsilli olmağa həsr edən böyük bir düha sahibi cahil insanların ucbatından və elə onların əlində dərisi soyularaq edam olunur.

Romançılığın tüğyan etdiyi son iyirmi ildə nə qədər çox irihəcmli nəsr nümunələri yaradılsa da cəmiyyət böyük səbrsizliklə ədəbi hadisəyə çevriləcək romanı gözləməkdədir. Bəlkə də belə bir əsər yazılıb, yazılır, yazılmaqdadır. Ancaq fakt ondan ibarətdir ki, hələ belə bir roman ortada yoxdur, təbliğatı aparılmır, istənilən halda cəmiyyətə aşılınmır.

Bəlkə elə həmin roman Şiringül Musayevanın "Mən Nəsimiyəm" yığcam həcmli romanıdır? Niyə bu roman fəaliyyətdə olan ədəbi tənqidi, ədəbiyyatşünaslığın diqqətini çəkmir? Niyə ədəbi prosesləri izləməli olan, münasibətini bildirərək düzgün yol göstərmək vəzifəsini daşıyan təsisatlar buna göz yumur?

Milli təfəkkürün tamlığı onun tarixi ilə ədəbiyyatının bir müstəvidə olmasıdır. İmadəddin Nəsimi dünyanın beş ən qədim xalqlarından olan Azərbaycan xalqının tarixi şəxsiyyətidir.

Millətin öndə gedən siması

kimi onun baş qəhrəman olaraq əsərdə canlandırılması yazıçıların peşə borclarından əlavə həm də bir missiyasıdır. Ancaq bu missiyanı bu gün Azərbaycan ədəbiyyatında imzasını tanıdan əllyədək yazıçının içindən yalnız biri yerinə yetirdi - o xanım yazıçı Şiringül Musayevadır. İlimizin, günümüzün baş mövzunu seçməyi, əsər yaratmağı yalnız o, bacardı, bu, təkcə bir istedad məsələsi deyil, həm də ruh məsələsidir. Şiringül Musayeva yaradıcılığına olduqca ciddi və məsuliyyətlə yanaşan yazıçıdır. Qəhrəmanına insan-zaman-məkan üçbucağından yanaşmağı bacırır. Çünki hər bir insanın bu və ya digər hərəkətində yaşadığı dövrün və təbii ki, məkanın mühüm rol oynadığı gün kimi aydındır. Təbiətlə təmas isə qaçılmaz bir faktordur. Bu üç nəsnənin özü də təbiətin bir parçasıdır. Romançılıqda bu janrın tələblərinə cavab verən bütün parametrlərlə bərabər mövzu seçimi, bəlkə də, ən əsas məsələdir. Zənnimcə, kamil insan mövzusu hər zaman nəsrimizin baş mövzusu olub.

XXI əsrdə beş yüz il əvvəl yaşayıb fəaliyyət göstərmiş, millətin öndə gedən filosofu olmuş, dünyanın yarısını; şahları, xaqanları qarşısında diz çökdürən Əmir Teymurun qabağında əyilməz insanını, özünü ulu yaranın bir parçası sayan kamil insanını obrazlaşdırmaq qədər müşkül və mühüm missiyanı şərəflə yerinə yetirən yazıçı Şiringül Musayeva "Mən Nəsimiyəm" romanı ilə ədəbiyyatda Əzizə Cəfərzadənin "Eşqin sultanı" romanı ilə başlanmış yetgin bir yolun davamçısı kimi adını Ədəbiyyat tarixinə həkk etdirdi. Roman yığcamlığı, milliliyi, tarixiliyi, yüksək fəlsəfi düşüncə tərzini və bir çox digər üstünlükləri ilə ədəbi tənqidin diqqətini mütləq cəlb edəcək.